

Pensionseffekten med omskolning

Så påverkas pensionen av
vidareutbildning mitt i karriären

skandia :

Förord

Fler kan komma att studera mitt i karriären, något som stärks av det nya omställningsstudiestödet som introducerades tidigare i år. Oavsett om man drömmer om en andra karriär, att skrota skrivbordsjobbet till förmån för ett mer naturnära yrke eller bara vill hålla sig á jour med utvecklingen i sin befintliga bransch, är utbildning vägen att gå.

En aktuell undersökning beställd av TCO visar att 38 procent av tjänstemännen, motsvarande cirka 463 000 personer, anser sig behöva vidareutbildning som de inte kan få av arbetsgivaren inom ramen för sitt arbete. Den åldersgrupp som ser ett tydligast behov av vidareutbildning bland tjänstemän är

personer mellan 40 och 49 år. Frågan som denna rapport undersöker är hur valet att avsluta en anställning, satsa på vidareutbildning och därefter återkomma till arbetsmarknaden påverkar individens framtida pensioner. Med ett pensionssystem där varje arbetat år och varje lön räknas blir avvikelser och händelser under karriären intressanta att förstå även ur ett pensionsperspektiv.

Med rapporten vill vi sprida kunskap om hur pensionen byggs upp genom arbetslivet och hur du kan ge dig själv de bästa förutsättningarna att planera för ett långt och aktivt liv. ●

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Mattias Munter'.

Mattias Munter, Pensionsekonom Skandia

Sammanfattning

Tre exempel på individer som vid 40 års ålder står inför olika val kring omskolning

Beräkningarna i denna rapport baseras på tre typfall, i samtliga fall individer som fyller 40 år under 2022 och som har att välja mellan att stanna på sina tidigare jobb eller vidareutbilda sig och byta yrke. Motivet till omskolning skiljer sig dock i grunden åt mellan de olika typfallen. Det första exemplet är en grundutbildad sjuksköterska som motiveras av karriärlyft och därför tar ett år för att skola om sig till intensivvårdssjuksköterska. Det andra exemplet är en målare som under två års tid skolar om sig till yrkeslärare inom målning. Det som motiverar målaren är att undvika ett manuellt slitsamt yrke hela arbetslivet. Det tredje exemplet är en kommunikatör som väljer att byta bransch helt och omskolar sig under ett års tid till inredare.

Motivet till omskolning påverkar utfallen

I tabellen nedan sammanfattas resultaten av de pensionsekonomiska beräkningarna. Sjuksköterskan som skolade om sig för att klättra på karriärstegen får som resultat en högre pensionsinkomst. Målaren som skolade om sig till lärare i yrkesämnet får en lägre pensionsinkomst på totalt 500 kronor per månad men det baseras på antagandet att målaren hade orkat arbeta heltid fram tills pensionsåldern. Ifall individen inte skulle ha orkat att arbeta hela arbetslivet i ett manuellt slitande yrke, ger omskolningen en högre pensionsinkomst. Kommunikatören som skolar om sig till drömyrket får en lägre total pension – dels på grund av pensionskostnaden för omskolning, dels på grund av att det nya jobbet ger lägre lön.

Tabell 1

	Beräknad pension vid 68 års ålder (kr/månad)	Pensionen som andel av slutlönen	Kompletterande månadssparande som behövs från och med 2022 för att nå 75 procent kompensationsgrad (kr/månad)	Samlat pensionskapital när individen går i pension (exkl. kompletterande privat sparande) (kronor)
Sjuksköterska som inte skolar om sig	44 500	69 %	1 500	9,3 miljoner
Sjuksköterska som skolar om sig till intensivvårdssjuksköterska	45 550	66 %	2 500	9,5 miljoner
Målare som inte skolar om sig	38 600	69 %	1 300	8,0 miljoner
Målare som skolar om sig till yrkeslärare	38 100	66 %	2 050	7,9 miljoner
Kommunikatör som inte skolar om sig	52 350	76 %	Behövs inte	10,6 miljoner
Kommunikatör som skolar om sig till inredare	43 500	77 %	Behövs inte	9,0 miljoner

Kompensationsgraden kan minska såväl som öka

För sjuksköterskan som når en karriär med högre lön minskar pensionen som andel av slutlönen i samband med omskolning, trots att den samlade pensionsinkomsten ökar. En anledning är pensionskostnaden för omskolning, alltså att individen går miste om pensionsgrundande inkomster i samband med omskolning till en ny karriär. Den andra förklaringen är att slutlönen baseras på den delen av karriären då individen har högre lön, medan den pensionsgrundande inkomsten även baseras på den del av karriären där individen hade lägre lön. Målaren som skolar om sig till yrkeslärare i målning får av samma skäl en lägre kompensationsgrad. För kommunikatören som skolar om sig till inredare finns också en pensionskostnad vid omskolning. Men individen har också – till skillnad från de andra – en yrkesbana med en lägre lön i slutet och en högre lön i början. Dessa två faktorer jämnar ut sig, och individen får marginellt högre kompensationsgrad med omskolning som utan.

denne har före och efter en omskolning, men förhoppningsvis kan beräkningarna i denna rapport vara vägledande för dem som står inför detta livsval samt öka förståelsen för hur pensionssystemet fungerar. Det finns en pensionskostnad för omskolning eftersom den pensionsgrundande inkomsten när man skolar om sig är lägre jämfört med arbetsinkomsten. Det kan också finnas en pensionsvinst i de fall då omskolning leder till att individen får högre lön eller bättre förutsättningar att arbeta längre.

Det nya systemet med offentligt omställningsstöd används av individerna som skolar om sig, och leder till att de första 44 veckorna med utbildning ger betydligt högre studiebidrag jämfört med normalt studiestöd.¹ Det nya systemet gör att omskolning under arbetslivet blir mera attraktivt. Dock är det bara bidragsdelen av studiemedlet som är pensionsgrundande, inte den eventuella lånedelen.

Att tänka på kring pensionskostnaden och pensionsvinsten vid omskolning

Den som överväger att skola om sig mitt i arbetslivet behöver ekonomiskt sett tänka på hur vardagsökonomi går ihop under studietiden, samt den samlade pensionseffekten. Exakt hur det påverkar individens ekonomi beror först på vilken karriär

75 procent kompensationsgrad

I en undersökning som vi genomförde tidigare i år svarar en majoritet av svenska folket, 62 procent, att de tycker att 70–80 procent av slutlönen är en rimlig pension.² Vi har därför valt att räkna på 75 procent kompensationsgrad i våra scenarion. ●

¹ Regeringen (2022).

² Novus (2022).

Bakgrund

Som Svenskt Näringsliv lyfter fram i en aktuell studie är ökad global konkurrens, digitalisering, artificiell intelligens och specialisering, långsiktiga trender i ekonomin som stärker behovet av kompetensutveckling under arbetslivet. Detta är därmed en viktig fråga för arbetsgivare liksom för arbetstagare. Betydande delar av kompetensutvecklingen sker inom ramen för existerande anställningar.³ Samtidigt är det tydligt att individer som vill göra ett karriärlyft mitt i arbetslivet ibland behöver ge upp sin närvarande anställning, satsa ett eller ett par år på vidareutbildning, för att därefter komma tillbaka till arbetslivet i en ny yrkesroll. Frågan är hur detta val påverkar individens framtida pension. Individen kan gå miste om en del pensionsparande när denne utbildar sig och i samband med ledtider mellan jobb och utbildning men får också möjlighet att få en högre inkomst, vilket leder till att mera pengar sparas till den framtida pensionen efter omställningen till ett

³ Svenskt Näringsliv (2019).

nytt arbete. Vad blir den samlade effekten av omskolning mitt under arbetslivet – blir det mera eller mindre pension för individen i slutändan?

Förutom att vidareutvecklas i den existerande karriären finns även andra möjliga motiv till omskolning. Vissa väljer att skola om sig inte för att nödvändigtvis få en högre inkomst, utan för att de vill undvika att vara i samma yrke hela arbetslivet. Personer kan till exempel skola om sig för att lämna manuella yrken, så att de kan få mindre slitsamma arbetssysslor. Det finns också de som skolar om sig till drömjobbet fastän det ger mindre betalt eftersom de vill ha ett mer meningsfullt arbetsliv. Hur blir effekten på pensionerna när motivet för omskolning mitt i yrkeslivet inte är högre inkomster utan i stället att lämna manuellt slitsamt yrken och söka sig till drömjobbet? Dessa är de frågor som denna rapport söker besvara.

Många vill vidareutbilda sig, men det finns oro för vardagsekonomi och pensioner

En undersökning som TCO, Tjänstemännens centralorganisation, publicerade under 2020 lyfter fram den roll som vidareutbildningar spelar för tjänstemän i Sverige. Undersökningen genomfördes av Statistiska centralbyrån hösten 2019, baserat på frågor till tjänstemän i åldern 30 till 55 år. Där framkom bland annat att nära två tredjedelar hade genomgått kompetensutveckling för sina nuvarande arbetsuppgifter under de senaste två åren. Vidareutbildningar efterfrågas av de anställda, dels för att kunna hänga med i förändringarna i den egna branschen, dels för att kunna ta andra arbetsuppgifter och andra anställningar. Undersökningen visar att 38 procent av tjänstemännen, vilket skulle motsvara cirka 463 000 tjänstemän i hela Sverige anser sig behöva vidareutbildning som de inte kan få av arbetsgivaren inom ramen för sitt arbete. Knappt sju av tio tjänstemän uppgav att deras privatekonomi inte tillåter att de studerar, medan drygt hälften svarade att de inte vill eller kan ta studielån för vidareutbildning. Ett annat framträdande resultat är att knappt hälften uppgav att om de vidareutbildade sig skulle vända sig till högskolan. Privata utbildningsanordnare och yrkeshögskolan var de näst vanligaste alternativen.⁴ Lena Orpana, utredare för pensionsfrågor och statistiker vid TCO, lyfter i en bloggpost fram att vidareutbildning också påverkar pensionen. Studier med studiestöd/studielån från CSN leder förvisso till pensionsavsättningar, men dessa beräknas på bidragsdelen i stödet och är därmed relativt låga. Därmed kan det finnas en risk för lägre pension till följd av omskolning under yrkeslivet.⁵ Det nya systemet med omställningsstudiestöd gör valet att vidareutbilda sig något mer attraktivt, men det är något som begränsas till 44 veckor på heltid.

⁴ TCO (2020).

⁵ Orpana (2021). Se även TCO (2019).

⁶ Regeringen (2022).

Valet kring vidareutbildning

Något förenklat finns två former av vidareutbildning under yrkeslivets gång; antingen inom ramen för en existerande anställning eller genom att den som vill vidareutbilda sig tar ett avbrott från karriären för utbildning för att därefter åter komma tillbaka till nytt arbete. När det kommer till vidareutbildningar som kan ske med bibehållen anställning är det från ett pensionsekonomiskt perspektiv något som uppenbart kan gynna den anställde. Vidareutbildningar resulterar typiskt i högre inkomster. Att behålla sin anställning, vidareutbilda sig, och ta arbetsuppgifter med högre lön, ger också högre pensionsinkomster. Men hur är det när arbetsgivaren inte erbjuder vidareutbildning, så att den som ska satsa på vidareutbildning behöver ta en paus från arbetslivet för att därefter åter etablera sig på arbetsmarknaden? I detta fall blir avvägandet lite svårare. Det uppstår en pensionskostnad för att individen lämnar yrkeslivet för vidareutbildning och en pensionsvinst av att individen går till ett nytt jobb med högre lön. Frågan är vilken av dessa effekter som får störst inverkan på individens framtida pension.

Sveriges tidigare regering lyfte fram att framtidens arbetsmarknad präglas av högre krav på digitala kompetenser och att människor arbetar längre upp i åldrarna. Detta är ett av skälen till att regeringen tillförde 260 miljoner kronor till lärosätena under perioden 2022 till 2024, för att fortsätta den särskilda satsning på livslångt lärande som inleddes år 2020. Den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel har höjts från 56 till 60 år. Dessutom infördes det nya systemet med omställningsstöd som innebär möjlighet att studera på heltid upp till 44 veckor heltid med högre ersättning jämfört med traditionellt studiestöd.⁶ Typfallen i denna rapport drar nytta av det nya systemet för omställning mitt i arbetslivet. De beräkningar som genomförs i rapporten baseras på tre typfall, i samtliga fall individer som fyllt 40 år under 2022, och väljer mellan att stanna på sina tidigare jobb eller vidareutbilda sig och därmed kvalificera sig för andra jobb. Förhoppningen är att dessa exempelberäkningar ska kunna vara vägledande, för individer som vill få en bättre förståelse av hur omskolning kan påverka deras framtida pensioner. ●

Sjuksköterska som vidareutbildar sig inom samma bransch

Sjuksköterskan som inte vidareutbildar sig

Sjuksköterskan började arbeta vid 26 års ålder, år 2008. Vid 30 års ålder får individen sitt första barn och två år senare ett andra barn. De fyra första åren med barn delar individen barnledigheten med sin sambo och den pensionsgrundande inkomsten blir 95 procent av vad den annars skulle ha varit, på grund av föräldraledigheten. Individen jobbar fram tills 67 års ålder. Pensionen beräknas till cirka 44 500 kronor per månad, vilket motsvarar 69 procent av den genomsnittliga slutlönen under de sista fem åren på arbetsmarknaden. Individen har ett samlat pensionskapital på 9,3 miljoner kronor när denne går i pension. Givet att individen påbörjar ett kompletterande pensionssparande vid 40 års ålder och sparar samma summa varje månad, behövs ett månadssparande på drygt 1 500 kronor för att nå en kompensationsgrad på 75 procent. Summan är relativt hög eftersom det förutsätter att individen inte antas ha haft något kompletterande sparande innan dess. I praktiken blir behovet av sparande betydligt lägre om det påbörjas tidigare.

Från sjuksköterska till intensivvårdssjuksköterska

Det andra scenariot är att sjuksköterskan vid 40 års ålder, under 2022, i stället avslutar sitt arbete och studerar ett år med omställningsstöd. Det nya arbetet leder till en högre månadsinkomst. Under 2023 beräknas individen gå miste om en femtedel av sin årsinkomst på grund av ledtider i samband med bytet till en ny karriär. Därefter fortsätter individen att arbeta på heltid i den nya yrkesrollen fram tills pensionen. I så fall får individen en lite högre pension, cirka 45 550 kronor per månad. Eftersom slutlönen de sista åren i karriären blir högre än i förra fallet motsvarar detta dock enbart 66 procent av vad slutlönen var i genomsnitt under de sista fem åren på arbetsmarknaden. Pensionskapitalet innan pensionering ökar till 9,5 miljoner kronor.

Tabell 2. Grundutbildad sjuksköterska född 1982 som vid 40 års ålder står inför valet att omskola sig ett år till intensivvårdssjuksköterska, KAP-KL pension. Samtliga siffror är i 2022 års kronor.

	Scenario 1: Omskolar sig inte, fortsätter jobba som grundutbildad sjuksköterska fram tills pensionen	Scenario 2: Skolar om sig vid 40 års ålder
Pensionen beräknad till	44 500 kr	45 550 kr
Andel av slutlön	69 %	66 %
Slutlön per månad*	64 700 kr	69 400 kr
Varav allmän pension	32 500 kr	33 350 kr
Varav tjänstepension	12 000 kr	12 200 kr
Kompletterande månads-sparande som behövs från och med 40 års ålder (2022) för att nå 75 procent kompensationsgrad	1 500 kr/månad	2 500 kr/månad
Samlat pensionskapital när individen går i pension.	9,3 miljoner kr	9,5 miljoner kr

* Genomsnitt för sista fem åren på arbetsmarknaden.

Omskolning leder till att månadsinkomsten i genomsnitt de sista fem åren på arbetsmarknaden blir cirka 69 400 kronor, jämfört med cirka 64 700 kronor som är nivån i scenariot utan omskolning. De totala inkomsterna under karriären blir högre i samband med omskolning och därmed blir även pensionsinkomsten högre. Pensionen blir dock lägre som andel av slutlönen, dels eftersom individen i början av karriären hade ett arbete med en lägre lönenivå än i slutet av karriären, dels eftersom omskolning och etablering i nytt arbete tillfälligt ledde till en lägre pensionsinkomst. För att individen som omskolar sig ska nå en kompensationsnivå på 75 procent behövs ett sparande på 2 500 kronor per månad, sedan 40 års ålder.

Att behovet av ett kompletterande sparande ökar beror på att slutlönen är högre. I praktiken kan det vara svårt för individen att ha ett kompletterande privat sparande under året med omskolning, vilket kan kompenseras med lite högre sparande under senare år. En viktig insikt är att valet till omskolning leder till en viss ökning av den totala pensionsinkomsten för sjuksköterskan som står inför valet att ombilda sig till intensivvårdssjuksköterska – men som andel av slutlönen blir pensionen lägre, och det krävs ett större kompletterande sparande för att nå en pensionsinkomst som är 75 procent av slutlönen de sista fem åren i arbete. Omskolning ökar därmed behovet av pensionsplanering med framförhållning. ●

Målare som byter bransch

Målare som inte vidareutbildar sig

Målaren får en pension på 38 600 kronor, givet att denne orkar arbeta i yrket fram tills riktåldern. Detta motsvarar 69 procent av vad slutlönen var i genomsnitt under de sista fem åren på arbetsmarknaden. Individens har ett samlat pensionskapital på 8,0 miljoner kronor när denne går i pension. Givet att individen börjar kompletterande pensionssparande sedan 40 års ålder och sparar samma summa varje månad, behövs ett månadssparande på 1 300 kronor för att nå en kompensationsgrad på 75 procent. Även i detta fall är det lägre nivåer som behöver sparas per månad, om sparande inleds tidigare i karriärlivet.

Från målare till yrkeslärare

Det andra scenariot är att individen vid 40 års ålder, under 2022, avslutar sitt arbete och studerar två år, först med omställningsstöd och därefter med traditionellt studiestöd. Därefter börjar individen en ny karriär som lärare i yrkesämnet målare med något

högre månadslön. Motivet för individen är att omskola sig för att komma bort från manuellt slitande yrke. Sammanlagt blir pensionen i detta fall lite lägre, 500 kronor mindre per månad. Medan individen förvisso får en något högre lön, blir pensionssparandet klart lägre de två åren i utbildning, vilket förklarar varför den samlade pensionen blir lite lägre. Kompensationsgraden minskar till 66 procent. Att kompensationsgraden minskar beror delvis på att den pensionsgrundande inkomsten blir lägre de två åren i omskolning, samt även att individen har en karriärbana med en något lägre lön i början av karriären och något högre lön i slutet. Slutlönen baseras på jobbet som lärare i målaryrket med lite högre lön, medan pensionsinkomsten också baseras på den delen av karriärbanan där lönenivån var lite lägre. Pensionsinkomsten blir därmed något lägre medan kompensationsgraden blir avsevärt lägre.

Tabell 3. Målare född 1982 som vid 40 års ålder ställs inför valet att omskola sig två år till yrkeslärare i målarämnet, ITP-1 pension. Samtliga siffror är 2022 års kronor.

	Scenario 1: Omskolar sig inte, fortsätter jobba som målare fram tills pensionen	Scenario 2: Skolar om sig två år vid 40 års ålder
Pensionen beräknad till	38 600 kr	38 100 kr
Andel av slutlön	69 %	66 %
Slutlön per månad*	56 000 kr	58 050 kr
Varav allmän pension	28 150 kr	27 800 kr
Varav tjänstepension	10 450 kr	10 300 kr
Kompletterande månads-sparande som behövs från och med 40 års ålder (2022) för att nå 75 procent kompensationsgrad	1 300 kr/månad	2 050 kr/månad
Samlat pensionskapital när individen går i pension.	8,0 miljoner kr	7,9 miljoner kr

* Genomsnitt för sista fem åren på arbetsmarknaden.

Pensionskapitalet innan pensionering minskar till 7,9 miljoner kronor. För att individen som omskolar sig ska nå en kompensationsnivå på 75 procent behövs ett sparande på drygt 2 000 kronor per månad, som påbörjas vid 40 års ålder. Behovet av ett kompletterande privat sparande ökar av samma skäl som kompensationsgraden minskar. Jämfört med att fortsätta arbeta som målare har individen sparat ihop ett något mindre pensionskapital,

men har dock en högre slutlön. Ökat sparande krävs om individen i detta fall ska nå en hög kompensationsgrad som andel av slutlönen. Det ska noteras att exempelberäkningen utgår från att individen i grundscenariot orkar arbeta alla år fram tills pensionen. Ifall individen i grundscenariot inte skulle orka arbeta heltid fram tills riktåldern, kommer valet att omskola sig att leda till högre pension. ●

Kommunikatören som går ner i lön

Kommunikatör som inte vidareutbildar sig

Kommunikatören som fortsätter jobba kvar i samma bana tills riktåldern för pension får en total pensionsinkomst på 52 350 kronor per månad. Kompensationsgraden blir hela 76 procent även i avsaknad av kompletterande privat sparande. Genom att spara 950 kronor per månad från och med 40 års ålder kan individen få en kompensationsgrad på 80 procent. Pensionskapitalet uppgår till 10,6 miljoner kronor i slutet av yrkesbanan.

Från kommunikatör till inredare

Det andra scenariot är att individen vid 40 års ålder, under 2022, avslutar sitt arbete och studerar ett år med studiestöd, för att därefter ta sitt drömjobb som inredare. Motivet är att kunna arbeta med drömyrket även om det innebär ett års studier och dessutom en lägre lön i det nya yrket. Pensionsinkomsten minskar därmed till 43 300 kronor per månad. Kompensationsgraden blir alltså 76 procent. Anledningen är att två faktorer påverkar

kompensationsgraden. Den första faktorn är att individen under ett år får en betydligt lägre pensionsgrundande inkomst i samband med omskolning – vilket bidrar till en lägre kompensationsgrad. Den andra faktorn är att individen har en initial yrkesbana med högre inkomst och därefter får en lägre inkomst. Slutlönen baseras på yrkesbanan med lägre inkomst – vilket bidrar till en högre kompensationsgrad. De två faktorerna tar ut varandra, så att individen får samma kompensationsgrad som utan omskolning, men dock en lägre total pension i kronor.

Det samlade pensionskapitalet i slutet av yrkeslivet blir 9,1 miljoner kronor. Individen behöver då spara 750 kronor per månad, från och med 40 års ålder, för att nå en kompensationsnivå på 80 procent. Behovet av ett kompletterande privat sparande är något lägre jämfört med vad det hade varit utan omskolning, vilket förklaras av att den framtida pensionen med omskolning förväntas bli lägre. ●

Tabell 3. Kommunikatör född 1982 som vid 40 års ålder ställs inför valet att omskola sig ett år till inredare, ITP-1 pension. Samtliga siffror är 2022 års kronor.

	Scenario 1: Omskolar sig inte, fortsätter jobba som kommunikatör fram tills pensionen	Scenario 2: Skolar om sig vid 40 års ålder
Pensionen beräknad till	52 350 kr	43 500 kr
Andel av slutlön	76 %	77 %
Slutlön per månad*	68 900 kr	56 800 kr
Varav allmän pension	36 750 kr	30 100 kr
Varav tjänstepension	15 600 kr	13 400 kr
Kompletterande månads- sparande som behövs från och med 40 års ålder (2022) för att nå 75 procent kompensationsgrad	Behövs inte, individen når detta även utan kompletterande privat sparande.	Behövs inte, individen når detta även utan kompletterande privat sparande.
Samlat pensionskapital när individen går i pension.	10,6 miljoner kr	9,1 miljoner kr

* Genomsnitt för sista fem åren på arbetsmarknaden.

Så har vi räknat

OMSKOLNING VID 40 ÅRS ÅLDER

I tidigare generationer var det förhållandevis ovanligt med omskolning högre upp i åldrarna men i takt med att kompetenskraven stärks och det blir vanligare med fler arbetsår innan pensionen är omskolning något som blir betydelsefullt även för personer i medelåldern. I TCO:s undersökning av tjänstemännen framgår att den grupp som ser tydligast behov av vidareutbildning är de mellan 40 och 49 år.⁷ Beräkningarna i denna rapport utgår från att valet att avsluta sin

nuvarande karriär och omskola sig sker vid 40 års ålder. Beräkningarna utgår dessutom från att personerna i typfallen skulle kunna ha kvar sina tidigare anställningar och behålla jobbet fram tills pensionsåldern, ifall de väljer att inte vidareutbilda sig.

I en undersökning som vi genomförde tidigare i år svarar en majoritet av svenska folket, 62 procent, att de tycker att 70–80 procent av slutlönen är en rimlig pension.⁸ Vi har därför valt att räkna på 75 procent kompensationsgrad i våra scenarion.

⁷ TCO (2020), s. 19.

⁸ Novus (2022).

TRE TYPFALL

Samtliga typfall är födda 1982 och fyller 40 år under 2022, och i början av detta år fortsätter de antingen att arbeta i sina tidigare karriärer fram tills pensionen, eller påbörjar den utbildning som gör att de kan byta till en ny karriär. De etablerade sig i sina yrken vid 26 års ålder, efter att ha läst klart sin grundutbildning.⁹

1: Sjuksköterska som vidareutbildar sig till intensivvårdssjuksköterska

I denna rapport lyfts tre exempel på vidareutbildning i arbetslivet fram. Det första är en grundutbildad sjuksköterska som vidareutbildar sig under ett års tid till intensivvårdssjuksköterska. Grundutbildade sjuksköterskor har en månadslön på 40 700 kronor,¹⁰ medan nivån är 45 200 kronor för intensivvårdssjuksköterskor. Detta är en vidareutbildning inom samma karriär där motivet är att klättra på karriärstegen och få högre lön. I och med att löneökningen är så pass påtaglig, tjänar individen pensionsekonomiskt på att skola om sig, även om det innebär ett år med mindre aktivitet på arbetsmarknaden. Frågan är hur det påverkar pensionerna och kompensationsgraden. Individen får en yrkesbana där lönen först är lite lägre, för att i andra halvan av yrkesbanan efter omskolning bli lite högre. Detta leder till att kompensationsgraden av pensionsinkomsten, som andel av slutlönen, blir lite lägre än om individen hade haft samma yrkesbana hela arbetslivet. Behovet av kompletterande sparande ökar därmed, om individen vill ha en pension som utgör en viss andel av slutlönen.

2: Målare som byter jobb till yrkeslärare

Det andra exemplet är en målare, med 35 200 kronor per månad i lön, som skolar om sig två år till att bli yrkeslärare och undervisa för ett privat företag som verkar inom yrkesutbildningar. Lönen som yrkeslärare är 38 500 kronor per månad. Individen går därmed upp lite i lön, som resultat av investering av två år i utbildning.¹¹ Motivet är inte primärt ekonomiskt, utan att undvika ett manuellt slitsamt arbete. Exemplet utgår från att personen, om denne inte hade skolat om sig, ändå hade orkat jobba heltid fram tills riktåldern för pension. Omskolning till ett mindre slitsamt yrke leder till att individen får en mera trivsamt tillvaro högre upp i åldrarna, vilket är drivkraften till att individen utbildar sig till ett nytt yrke. Frågan är hur den samlade pensionsinkomsten påverkas, samt även om det finns någon effekt på behovet av ett kompletterande privat sparande.

3: Från kommunikatör till inredare

Det tredje exemplet är en kommunikatör, med 42 700 kronor i månadslön som under ett år skolar om sig till inredare med 37 000 kronor i månadslön. Denna individ är trött på sitt nuvarande yrke som denna inte anser vara tillräckligt meningsfullt. Individen är villig att satsa på vidareutbildning och dessutom gå ned i lön för att få jobba med sin passion. Den samlade pensionsinkomsten kommer vara lägre i slutändan, men hur mycket? I detta fall har individen ett yrkesliv där lönebanan i början är högre för att därefter bli lägre. Medan effekten blir en lägre total pension, finns också en effekt av att kompensationsgraden av pensionsinkomsten som andel av slutlönen de sista åren på arbetsmarknaden kan bli förhållandevis god – eftersom slutlönen baseras på yrkesbanan med lägre lön, men det samlade pensionskapitalet också baseras på yrkesbanan i början av karriären med högre lön.

⁹ För genomgång av typiska åldrar för etablering på arbetsmarknaden se Skandia (2021).

¹⁰ Lönedata för samtliga yrken har hämtats från SCB, för åren 2015 till 2020, och linjär regression av dessa data har genomförts för att få fram 2021 års lönenivåer. Det är lönenivåerna för 2021 som anges i texten.

¹¹ Lönedata för samtliga yrken har hämtats från SCB, för åren 2015 till 2020, och linjär regression av dessa data har genomförts för att få fram 2021 års lönenivåer. Det är lönenivåerna för 2021 som anges i texten.

PENSIONSEKONOMISKA BERÄKNINGAR

De pensionsekonomiska beräkningarna genomförs i Pensionsmyndighetens senaste kalkylmodell version v. 4.0. Samtliga siffror som anges i denna rapport är reala (inflationsjusterade) och anges i 2022 års priser. Pensionsekonomiska beräkningar genomförs med antaganden om en real lönetillväxt på 1,8 procent årligen samt en real fondavkastning på 3,5 procent årligen. Dessa siffror är i linje med de som används av Pensionsmyndigheten.¹²

Pensionsavtalet KAP-KL antas gälla för grundutbildad sjuksköterska samt intensivvårdssjuksköterska, medan SAF-LO gäller för målare och ITP1 gäller för lärare i yrkesämnet målare (anställd av privat företag som erbjuder yrkesutbildningar), kommunikatör samt inredare. Riktåldern för pensioner för de som är födda 1982 har ännu inte formellt bestämts. I enlighet med Pensionsmyndighetens senaste kalkylmodell förväntas den bli 68 år, men för de som är födda 1983 är det 69 år som gäller. I praktiken återstår det att se vilket riktålder för pension som kommer att gälla för dem födda 1982, men beräkningarna i denna rapport sker på basis av en pensionsålder om 68 år, vilket är vad Pensionsmyndighetens senaste kalkylmodell anger.

Det antas att typfallen får sitt första barn vid 30 års ålder och sitt andra vid 32 års ålder, och att de alla har samboförhållanden. Under de fyra åren mellan 30 och 33 års ålder blir den pensionsgrundande inkomsten 95 procent av vad den annars skulle ha

varit, på grund av föräldradagar (som delas med den andra sambon). Varje studieår antas motsvara 40 veckors studier, vilket är en typisk nivå. Beräkningarna i rapporten utgår från att individer under ett första studieår kan få omställningsstöd, och att de – i de fall där de studerar ett andra år – får normalt CSN-stöd det andra året. Den generella nivån för studiemedlet är 1 932 kronor per vecka under 2022 och totalt blir det 2 192 kronor då individerna i denna rapport har två barn och därmed kan söka 260 kronor extra per månad.¹³ Det antas att nivån för CSN under 2023 blir densamma reallt som föregående år, det vill säga att nivån för ersättningarna kompenseras för att täcka inflationen, men inte förändras reallt.

Studiebidraget är pensionsgrundande, och fungerar på det sätt att beloppet som är pensionsgrundande beräknas till 138 procent av det studiebidrag som individen har fått under året. Det vill säga att med en studietakt på 40 veckor under ett år betalas $2\,192 * 40 = 87\,680$ kronor ut i studiebidrag totalt, men detta multipliceras med en faktor om 1,38. Den pensionsgrundande inkomsten blir därmed motsvarande 120 998 kronor under åren med studier. Året då personerna etablerar sig i nytt yrke efter omskolning blir den samlade pensionsgrundande inkomsten 80 procent av vad den annars hade varit, då det antas att det blir lite ledtid i samband med omställningen till ny karriär. Genom dessa beräkningar blir det möjligt att studera hur omskolning påverkar de framtida pensionsinkomsterna. ●

¹² Pensionsmyndigheten (2021).

¹³ CSN (2021).

Referenser

CSN. Studiemedelsbelopp för studier i Sverige 2022. CNS nr 2437B/2111.

Orpana, L. (2021). "Sen start i yrkeslivet sänker pensionen", TCOBloggar, 2021-10-12. Informationen hämtades senast 2022-04-14 från: <https://www.tco.se/tco-bloggar/bloggare/lena-orpana/sen-start-i-yrkeslivet-sanker-pensionen/>

Pensionsmyndigheten (2021). "Hur typiskt är ett typfall?", Rapport 2, Faktaserie om pensionerna, Pensionsmyndigheten.

Regeringen (2022). "Regeringens åtgärder för utbildning som leder till jobb", senast uppdaterad 2022-04-12 när texten lästes på: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/utbildning-for-framtidens-arbetsmarknad/regeringens-atgarder-for-utbildning-som-leder-till-jobb/>

SCB. Genomsnittlig månadslön, kronor efter sektor, Yrke (SSYK 2012), kön och år.

Skandia (2021). "Akademikernotan – Examensålderns effekt på den framtida pensionen".

Svenskt Näringsliv (2019). "Kompetensutveckling i arbetslivet - Företagen är Sveriges största utbildningsaktör för vuxna", oktober.

TCO (2019). "Från lön till studiemedel – går ekonomin ihop?"

TCO (2020). "Vidareutbildning, varför och för vad? – Om tjänstemäns behov av utbildning och omställning".

